

Katarzyna Parzych-Blakiewicz*
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn

BŁOGOSŁAWIEŃSTWO W PERSPEKTYWIE TRYNITARNEJ WOKÓŁ DEKLARACJI *FIDUCIA SUPPLICANS*

BLESSING IN THE TRINITARIAN PERSPECTIVE.
AROUND THE DECLARATION *FIDUCIA SUPPLICANS*

Summary

The article analyzes the content of the *Fiducia supplicans* declaration in terms of Trinitological themes. To interpret the source, a methodological key formed from the concept of “holiness”, source-related to the Trinitarian foundation of theology and experience of Christian faith, was used. The purpose of the research is to search for and comment on the dogmatic basis of the source. The theological question of blessing consists of the aspect of dynamics in the relationship between God and creation. Therefore, blessing is, on the one hand, God’s gift and, on the other hand, God’s glorification – this is also the structure of blessing in the declaration. In the document, read in a hagiological key, the blessing can be called the “Holy Presence”, God the Father – the “Source of the Holy Presence”, Jesus Christ – the “Center of the Holy Presence”, and the Holy Spirit – the “Vivifier of the Holy Presence”.

Keywords: *Fiducia supplicans*, blessing, Holy Trinity, holiness

* Katarzyna Parzych-Blakiewicz – dr hab., prof. UWM, teolog dogmatyk, kier. Katedry Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Nauk Biblijnych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, red. naczelny „Forum Teologicznego”. Zainteresowania badawcze: teologia dialogu, mariologia, hagiologia, sakramentologia. Ważniejsze publikacje: *Dialog jako metoda ewangelizacji współczesnego świata według Jana Pawła II* (2000), *Teologia historiozbawcza w dogmatyce polskiej XX wieku* (2010), *Developemnt of the Eve-Mary Antithesis since the Catechism Of the Council of Trent until the Catechism Of the Catholic Church (1566–1992)* (2013), *Teologia objawień maryjnych w Gietrzwałdzie* (Olsztyn 2019) [toż w jęz. wł.: *Apparizioni della Beata Vergine Maria a Gietrzwałd in Polonia*, Terni 2019]; red. 11 t. monografii zb. w serii o świętych w wierze, pobożności, teologii i sztuce – dawniej i dziś (perspektywa uniwersalna i regionalna); e-mail: kaparz@uwm.edu.pl, ORCID: 0000-0002-7965-9064.

Streszczenie

W artykule przeprowadzono analizę treści deklaracji *Fiducia supplicans* pod kątem tematyki trynitologicznej. Do interpretacji źródła zastosowano klucz metodologiczny utworzony z pojęcia „świętość”, źródłowo powiązanego z trynitologicznym fundamentem teologii i doświadczenia wiary chrześcijańskiej. Celem badań jest wyszukanie i skomentowanie podstaw dogmatycznych źródła. Na teologiczną kwestię błogosławieństwa składa się aspekt dynamiki w relacji między Bogiem a stworzeniem. Dlatego błogosławieństwo jest z jednej strony Bożym darem, a z drugiej uwielbieniem Boga – taka jest też struktura błogosławieństwa w deklaracji. W dokumencie tym, odczytanym w kluczu hagiologicznym, błogosławieństwo można nazwać „świętą obecnością”, Boga Ojca – „Źródłem świętej obecności”, Jezusa Chrystusa – „Centrum świętej obecności”, a Ducha Świętego – „Ożywicielem świętej obecności”.

Słowa kluczowe: *Fiducia supplicans*, błogosławieństwo, Trójca Przenajświętsza, świętość

*

W dniu 18 grudnia 2023 roku Dykasteria Nauki Wiary opublikowała deklarację *Fiducia supplicans*¹ (FS). Tematem przewodnim dokumentu jest dyscyplina dotycząca udzielania błogosławieństwa. Błogosławieństwo jest czynnością liturgiczną znaną we wszystkich tradycjach religijnych. Chrześcijańska praktyka opiera się na tradycji biblijnej Starego i Nowego Testamentu. Autorzy deklaracji *Fiducia supplicans* poruszają m.in. kwestię udzielania błogosławieństwa osobom żyjącym w parach bez sakramentu małżeństwa oraz jedнопłciowych. W tym temacie deklaracja zwraca szczególną uwagę teologów, inspirując do zabrania głosu w szerszej dyskusji. Dokument watykański ma charakter pastoralny. Jednak studiowanie dokumentu dotyczącego kościelnej *praxis* należy rozpocząć od spojrzenia na to, w jaki sposób nowatorskie rozwiązanie duszpasterskie odnosi się do podstaw doktrynalnych. W przeciwnym razie istnieje ryzyko postawienia niewłaściwych akcentów na splot wątków merytorycznych tworzących kompletny przekaz.

Celem poniższych refleksji jest wyszukanie i skomentowanie podstaw dogmatycznych zawartych w *Fiducia supplicans*. Stąd pytanie wiodące: W jakim zakresie i w jaki sposób, autorzy dokumentu watykańskiego opie-

¹ Dykasteria Nauki Wiary, *Deklaracja „Fiducia supplicans” o duszpasterskim znaczeniu błogosławieństw* (18.12.2023), https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_ddf_doc_20231218_fiducia-supplicans_pl.html [dostęp: 18.12.2023].

rają się na dogmacie trynitarnym w budowaniu narracji dotyczącej błogosławienia? Odpowiedź na to pytanie jest formułowana w dwóch etapach. Pierwszym jest wyjaśnienie klucza interpretacyjnego, zastosowanego do analizy treści *Fiducia supplicans*. Tym kluczem jest świętość ujęta w kontekście biblijnej koncepcji błogosławieństwa. Drugi etap to analiza deklaracji pod kątem kwestii trynitologicznej, według klucza hagiologicznego (od gr. *hagios* – „święty”).

HAGIOLOGICZNY KLUCZ INTERPRETACJI BŁOGOSŁAWIENSTWA

Filozofia chrześcijańska przedstawia Boga jako Absolut – Pełnię Aksjologiczną. Objawienie starotestamentowe ukazuje Boga jako Świętego – czyli nieskończenie innego niż stworzenie oraz obecnego w stworzeniu – czyli Tego, Który Jest². Objawienie chrześcijańskie ukazuje Boga we wspólnocie Trzech Osób Boskich: Ojca, Syna i Ducha Świętego. Te trzy ujęcia są ze sobą skorelowane, nie wykluczają się. Natomiast w drodze dedukcji teologicznej pozwalają konkludować o Boskiej ekonomii zbawczej, realizującej się w świecie wobec każdego człowieka i całego stworzenia. „Od początku czasu, od poematu liturgicznego o stworzeniu świata w Księdze Rodzaju, całe dzieło Boże jest błogosławieństwem, udzielanym przez Boga. Jego źródłem jest wewnętrzne życie Trójcy Świętej”³. Bóg zbawia poprzez swój czyn, który wyrażają gesty i działania aktualizujące łaskę zbawczą w ludzkim podmiocie indywidualnym i zbiorowym. Błogosławieństwo jest jednym z takich Boskich czynów, szafowanych w liturgicznej i duszpasterskiej posłudze Kościoła.

DYNAMIKA BŁOGOSŁAWIENSTWA

Teologiczna kwestia błogosławieństwa wyrasta ze źródeł biblijnych i praktyk religijnych przedchrześcijańskich i kościelnych.

Bóg błogosławi z Syjonu (Ps 133,3), czyli z miejsca, które uświęcił swoją obecnością⁴. Jest to jednoznaczne z tym, że błogosławieństwo Boże

² Świętość Boga jest ontyczna, jest czymś oddalonym od „profanum”, charakteryzującego stworzenie, wyraża się w Boskiej życzliwości i trosce o człowieka. Por. J. Nowak, *Biblijne i pastoralne ujęcie świętości*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” 20 (2013), s. 190.

³ B. Migut, *Liturgiczna perspektywa teologii*, „Roczniki Teologiczne” 8 (2018), s. 95.

⁴ Syjon to Jego – Boga – święta góra. Por. J.A. Dearman, *Syjon*, tłum. M. Bogusławska, w: *Encyklopedia biblijna*, red. nauk. P.J. Achtemeier, Warszawa 1999², s. 1155.

jest wyrazem Bożej aktywności, zaangażowania w ludzkie sprawy. Błogosławieństwo to także znak życzliwej Boskiej obecności.

Motywy przewodnim wątków biblijnych dotyczących błogosławieństwa jest uświęcenie stworzenia oraz uwielbienie Boga w uświęconym stworzeniu, a także przez nie. Stwarzając, Bóg udziela samego siebie⁵. Toteż refleksja teologiczno-liturgiczna wskazuje na dwie kategorie błogosławieństwa. Pierwszą jest błogosławienie Boga wyrażone w modlitwie, wierności Bogu – ogólnie mówiąc: w etosie świętości realizowanym w postawach ludzkich. Drugą – błogosławienie stworzeń przez Boga bezpośrednio lub przez pośrednictwo sług Bożych⁶.

a) *Uwielbienie Boga*

Według pierwszej kategorii błogosławieństwo jest aktem czci i chwały oddawanej Bogu. Jest to świadectwo świętości, której doświadcza człowiek. Bóg jest święty (1 Sm 2,2; 1 P 1,16), a błogosławieństwo jest uświęceniem w procesie włączania się człowieka w życie samego Boga. Chrześcijański wątek podkreśla zamieszkiwanie Ducha Świętego w osobie ochrzczonej, sprawiające, że ludzkie ciało staje się świątynią Boga (1 Kor 6,19).

Błogosławieństwo wypełnia modlitwy, gdy Bóg jest błogosławiony przez człowieka. Ma to miejsce w sytuacjach dziękczynienia i uwielbienia składanego Bogu⁷. Człowiek pobożny swoim życiem błogosławi Boga⁸, a nawet całe stworzenie błogosławi Pana i jest wzywane do błogosławienia⁹.

Praktyka błogosławienia Boga znana jest w Nowym Testamencie: uczniowie Jezusa błogosławią Boga¹⁰, mają w sercu i na ustach modlitwę z błogosławieństwem (1 Kor 14,16). Władca, Stwórca, Bóg, Bóg Ojciec

⁵ J. Szczurek, *Trójjedyny. Traktat o Bogu w Trójcy Świętej Jedynym*, Kraków 2003, s. 293.

⁶ D.G. Van Slyke, *Toward a Theology of Blessings: Agents and Recipients of Benedictions*, „Antiphon” 15 (2011) 1, s. 60.

⁷ Zob. Rdz 14,20; 24,27; Pwt 8,10; 10,8; Joz 22,33; Sdz 5,2,9; Rt 4,14; 1 Sm 25,39; 2 Sm 22,47; 1 Krl 1,48; 5,21; 8,15; 10,9; 1 Krn 16,36; 29,10,20; 2 Krn 2,11; 6,4; 9,8; 20,26; 31,8; Ne 8,6; 9,5; Tb 3,11; 9,6; 10,14; 11,14,17; 13,2; 14,15; Jdt 13,18; 1 Mch 4,30; 2 Mch 1,17; 3,30; 8,27; 11,9; 11,34; Hi 1,20; Ps 16,7; 18,47; 26,12; 28,6; 31,22; 34,2; 41,14; 66,8,20; 68,20,27,36; 72,18–19; 89,53; 96,2; 100,4; 104; 106,48; 113,2; 115,18; 134,1–2; 144,1; Syr 50,22; 51,12; Dn 2,20; 3,24,26,51–90,95.

⁸ Zob. Ps 63,5; 119,12; 124,6; 145,1–2.

⁹ Zob. Ps 103; 135,19–21; 145,10.

¹⁰ Zob. Łk 24,53; 1P 1,3; Rz 9,5; Ef 1,3.

nazwany jest Błogosławionym¹¹, jak również Jezus, gdyż jest i pochodzi z Boga¹² i przychodzi w imię Pańskie¹³. On także odbiera błogosławieństwo jako „baranek” (Ap 5,12.13; 7,12), to znaczy jedyny Zbawca – ofiara i ofiarnik.

b) Obdarowanie i uświęcenie stworzenia

Według drugiej kategorii błogosławieństwo jest darem Bożym, Jego obecnością, naznaczeniem przez Niego. W nim Bóg sprawia pomyślność rodu widoczną w potomstwie¹⁴ i wielu pokoleniach¹⁵, a także w stabilności egzystencjalnej, pokoju i harmonii w relacjach międzyludzkich oraz ludzi ze stworzeniem. W błogosławieństwie Bóg obdarza człowieka łaską, która nadaje soteriologiczny sens wszelkim dobrom duchowym i materialnym o zasięgu partykularnym.

Błogosławieństwo towarzyszy Bożemu czynowi stwórczemu. To udzielone kobiecie i mężczyźnie, dla prokreacji i panowania nad światem (Rdz 1,27–28)¹⁶, autor biblijny utożsamia z uczłowiczeniem stworzenia (Rdz 5,2). Według Starego Testamentu błogosławieństwo oznacza szczególną Bożą przychylność, która wiąże się z wykonywaniem określonych zadań w świecie, według Bożego zamysłu¹⁷. W błogosławieństwie Bóg daje zwycięstwo w walce (Syr 47,6)¹⁸, a także mądrość (Prz 9,10–12) i odpowiednie bogactwa (Prz 10,22). Skutkiem Bożego błogosławieństwa jest też władza nad ziemią (Ps 37,22). Błogosławieństwo Boże jest jakimś dobrem, upragnionym, wypraszany¹⁹. Jest też przywilejem (Joz 17,14).

Błogosławieństwo ma poruszyć człowieka, aby zmienił myślenie na coraz bliższe woli Bożej. Chodzi o zmianę mentalności z uwagi ograniczonej wyłącznie do wymiaru poziomego na troskę o rozwój sprawy Bożej w świecie.

¹¹ Zob. Mk 14,60; Rz 1,25; 2 Kor 1,3; 2 Kor 11,31; 1 Tm 1,11; 6,15.

¹² Jezus nazwany błogosławionym „owocem” łona (Łk 1,42).

¹³ Zob. Mt 21,9; 23,39; Mk 11,9–10; Łk 13,35; Łk 19,38; J 12,13.

¹⁴ Zob. Rdz 9,1; 17,16.20; 22,17; 26,24; Ps 107,38; Iz 51,2.

¹⁵ Zob. Rdz 25,11; 48,2–5; Sdz 13,24; 1 Krn 26,5; Tb 4,12; Ps 147,13; Syr 44,21; Iz 44,3.

¹⁶ Por. A.J. Najda, *Początki ekologii w Biblii*, „*Studia Ecologiae et Bioethicae*” 1 (2004), s. 147–148.

¹⁷ Bóg błogosławi do wypełniania konkretnych zadań (Pwt 14,24). Z błogosławieństwem czasem łączy się nadanie nowego imienia (Pwt 35,9–10).

¹⁸ Błogosławieństwo Boże sprawia ochronę przed wrogami, a nawet ich przychylność (Rdz 26,29).

¹⁹ Zob. Pwt 26,15; 2 Sm 7,29; 2 Sm 21,3; 1 Krn 4,10; 17,27; 23,13; Ps 28,9; 29,11; 67,2.7–8; 115,12; Syr 36,16.

Bóg odpowiada błogosławieństwem na posłuszeństwo okazywane Mu przez człowieka²⁰. Błogosławi sprawiedliwym²¹, uczciwym (Prz 28,20), li- tościwym²², cnotliwym (Mdr 3,13), pobożnym (Syr 1,13), niejako w nagro- dę za całkowite zawierzenie Bogu, zaufanie²³ i pozostanie Mu wiernym²⁴. Autorzy biblijni czasem nawet jako warunek otrzymania błogosławieństwa Bożego wskazują wierność Bogu²⁵ i Jego prawu oraz bogobojność²⁶, umi- łowanie Bożej mądrości (Syr 4,13) oraz czyste serce (Ps 24,5). Oczekiwa- nie wierności jest wyrazem troski Boga o człowieka²⁷.

Nowotestamentowa koncepcja błogosławienia jest kompatybilna z ob- jawieniem starotestamentowym. Zmartwychwstały Chrystus przywołuje abrahamowy sens błogosławieństwa, płynący z wiary²⁸. Abraham, jako zachowujący wierność Bogu, sprowadził błogosławieństwo na wszystkie pokolenia wierzących²⁹. Jest protoplastą Izraela, a więc także uczniowie Jezusa są jego potomstwem danym w Bożej obietnicy³⁰.

Do otrzymania błogosławieństwa konieczne jest odpowiednie postę- powanie w życiu. Źródła nowotestamentalne mówią tu o postępowaniu pobożnym i miłosiernym³¹, błogosławiony jest człowiek, który wytrwał w pokusie i który słucha i wypełnia Prawo, nawet za cenę cierpienia, i któremu złorzeczą za wierność Chrystusowi³². Błogosławionymi nazwani są ludzie cierpiący różnorakie trudności, prześladowania, niedogodności, odrzucenie, niezrozumienie. Wytrwałość w znoszeniu tych uciążliwości gwarantuje im miejsce przy Bogu i z tym związane uwolnienie od wszel-

²⁰ Zob. Rdz 26,2,12; Wj 20,24; Pwt 7,12–14.

²¹ Zob. Ps 5,13; 112,2; Prz 2,20–22; 3,33; 8,43; 10,6; 24,25; Iz 56,2. Por. A. Woźniak, „Serce” a wiara człowieka. Funkcje religijno-moralne człowieka przypisywane ludzkiemu sercu w „Księdze Psalmów”, „Studia Elbląskie” 22 (2021), s. 489.

²² Zob. Ps 37,26; Prz 22,9.

²³ Zob. Rdz 22,16–17; Jr 17,7.

²⁴ Zob. Mt 25,34; J 13,17.

²⁵ Błogosławieństwo Boże wymaga, aby człowiek był Bogu wierny (Pwt 12,15), w przeciwnym razie błogosławieństwo nie przyniesie dobra, ale stanie się przekleństwem (zob. Kpł 26; Pwt 28,15–68). Błogosławiony, kto nie zwątpi w Jezusa, słucha Boga i pozostaje wierny; kto uwie- rzy, nawet jeśli nie zobaczy znaków (zob. Mt 11,6; 16,17; Łk 7,23; Łk 11,28; J 20,29).

²⁶ Zob. Pwt 11,8–17; 15; 16; 23,6,21; 28,1–14; Pwt 30,1.16.19; Syr 11,22.

²⁷ J. Szczurek, *Trójjedyny...*, s. 300.

²⁸ H. Witczyk, *Błogosławieństwo wiary. Od posłuszeństwa Abrahama do wiary Piotra i Kościoła*, Kielce 2015, s. 11.

²⁹ Błogosławieństwo potomstwa Abrahamowego (zob. Dz 3,25; Ga 3,8–9; Hbr 6,14), a także dla pogan, dzięki Jezusowi, przez Jego Ducha (Ga 3,14).

³⁰ K. Napora, *Abraham – Apostoł z Księgi Rodzaju*, „Symposium” 2 (2019), s. 138–139.

³¹ Zob. Mt 25,34; J 13,17.

³² Zob. Jk 1,12,25; 1 P 3,13; 4,13; Ap 1,3.

kiego zła oraz dostęp do wszelkiego dobra³³. Błogosławieni są ludzie strzegący Prawa i żyjący według Prawa i moralności oraz nawracający się do Chrystusa i umierający w Panu (Ap 14,13)³⁴. Błogosławiony jest człowiek nieprzywiązany do dóbr ziemskich (Syr 31,8).

Według Nowego Testamentu błogosławienie jest pojmowane jako zadanie do wykonania przez chrześcijan wobec każdego człowieka, nawet złorzeczących i prześladowców³⁵ – błogosławienie zamiast złorzeczenia jest obowiązkiem uczniów Jezusa.

Błogosławieństwo jest dynamiką relacji między Bogiem a człowiekiem. Chodzi w nim o coś więcej niż tylko udzielenie łaski do prokreacji i ziemskiej egzystencji, bo o zaangażowanie człowieka w relację z Bogiem, z której wynika udział w realizacji Boskiej woli zbawczej przez pośredniczenie w hojnym błogosławieniu każdemu człowiekowi. W błogosławieństwie Bóg wzywa do odpowiedzi i do współdziałania z Nim³⁶. Relacyjny motyw błogosławieństwa jest uwidoczniony w liturgii sakramentu chrztu św.³⁷ W relacyjności staje się możliwe całkowite otwarcie na Boga i złożenie Mu ofiary, a „rozwijając w sobie postawę ofiary, kontemplujemy miłość Trójcy Świętej objawiającej się w ofercie Chrystusa”³⁸.

Oba przesłania – Starego i Nowego Testamentu – zwracają uwagę na odpowiedzialność za godziwe przyjęcie błogosławieństwa. Chodzi o to, że osoba otrzymująca ten Boży dar jest zobligowana do nawrócenia, co wiąże się z uczciwością moralną i intelektualną towarzyszącą rozwojowi religijnemu.

Ze strony człowieka możliwe jest wzgardzenie błogosławieństwem przez złorzeczenie, wówczas doświadcza się przekleństwa (Ps 109,17). Nieuczciwie zdobyte błogosławieństwo, dla zysku, także nie spełnia obietnicy zbawienia (Hbr 12,17)³⁹.

³³ Zob. Mt 5,3–11; Łk 6,20–22. Na uwagę zasługuje tu postać biblijnego Hioba, który otrzymuje obfitość błogosławieństwa Bożego po przejściu próby wierności. Por. L. Poleszak, *Doświadczenie cierpienia jako próba nadziei i ufności do Boga*, „Roczniki Teologiczne” 67 (2020) 5, s. 63–74.

³⁴ Por. T. Siemieniec, *Obietnice Ducha dla „martwych” w świetle Ap 14,13*, „Verbum Vitae” 37 (2020), s. 129–143; zob. też Ap 16,15; 22,7.14.

³⁵ Zob. Łk 6,28; Rz 12,14; 1 Kor 4,12; 1 P 3,9.

³⁶ J. Lemański, *Człowiek jako mężczyzna i kobieta. Fundamenty antropologii biblijnej, ich źródła i konsekwencje*, „Verbum Vitae” 39 (2021) 1, s. 104.

³⁷ I. Bochyński, *Relacje między Bogiem a człowiekiem w obrzędzie błogosławieństwa nowego źródła chrzcielnego. Aspekt trynitalny i antropologiczny*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 1 (2001), s. 204.

³⁸ J. Szczurek, *Trójjedyny...*, s. 354.

³⁹ A. Woźniak, *„Serce” a wiara człowieka...*, s. 490.

Według *Katechizmu Kościoła katolickiego* błogosławieństwa mają zasadnicze znaczenie w nauczaniu Jezusa i kościelnej praktyce duszpasterskiej. Urząd Nauczycielski Kościoła przyjmuje biblijną perspektywę nauczania o błogosławieństwach, nawiązującą do Przymierza, w którym Bóg złożył obietnicę błogosławienia narodowi wybranemu za wierność Bogu. Każde błogosławieństwo udzielone przez posługę Kościoła realizuje moment wypełnienia Bożej obietnicy złożonej w Przymierzu⁴⁰. Według nauczania Kościoła, zgodnie ze źródłami biblijnymi, błogosławieństwo także zobowiązuje człowieka do praktykowania cnót chrześcijańskich. Wyjątkiem jest błogosławieństwo Izaaka (Rdz 27,27–29)⁴¹ i modlitwa Balaama (Lb 23,4–30)⁴², które uważa się za skuteczne niezależnie od względów moralnych⁴³.

c) Błogosławieństwo a Eucharystia

Absolutnie wyjątkowym błogosławieństwem jest Eucharystia, w której należy zauważyć wzajemne przenikania się obu wymiarów: chwały Bożej i uświęcenia stworzenia. Bóg pobłogosławił całą ludzkość na początku, stwarzając pierwszych ludzi, błogosławieństwo to jest obecne w dziejach Izraela, począwszy od Abrahama, aż do Jezusa Chrystusa i Jego uczniów zgromadzonych na Eucharystii⁴⁴. Liturgia chrześcijańska nie jest czystą kontynuacją liturgii żydowskiej, ale ma w niej korzenie. Nawiązuje ona wyraźnie do starotestamentowej koncepcji błogosławieństwa⁴⁵. Eucharystia – jako prawdziwe Ciało i Krew Jezusa – Syna Bożego, jest najwyż-

⁴⁰ *Katechizm Kościoła katolickiego* (1992), Poznań 1994, n. 1716, 1719.

⁴¹ Raz udzielone błogosławieństwo nie może być odebrane ani powtórzone, chociaż nastąpił błąd co do osoby. Por. R.J. Clifford, R.E. Murphy, *Księga Rodzaju*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. nauk. wyd. oryg. R.E. Brown, J.A. Fitzmyer, R.E. Murphy, red. nauk. wyd. pol. W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 48 [2,47, 30–40].

⁴² Według interpretacji teologicznej błogosławieństwo Balaama, jako cudzoziemca wybranego przez Boga na rzecznika Boskich słów, podkreśla wybranie Izraela przez Boga. Por. O. Artus, *Księga Liczb*, tłum. A. Kuryś, w: *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. nauk. wyd. oryg. W.R. Farmer i in., red. nauk. wyd. pol. W. Chrostowski i in., Warszawa 2001², s. 395.

⁴³ *Błogosławieństwo*, przekł. T. Gołkowski, w: *Encyklopedia Kościoła*, t. 1: A–K, oprac. F.L. Cross, oprac. wyd. trzeciego E.A. Livingstone, Warszawa 2004, s. 278.

⁴⁴ K. Mielnik, *God as a source of the power of blessing. The biblical bases and meaning in priesthood's ministry*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 16 (2017) 3, s. 19–35.

⁴⁵ A. Żądło, *Elementy kultyczne judaizmu w liturgii chrześcijan. Zagadnienia wybrane*, „Liturgia Sacra” 23 (2017) 1, s. 49–72; K. Mielniczuk, *Starotestamentalne źródła Eucharystii*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 26 (2018) 2, s. 41–60.

szym przejawem Boskiej obecności. Jest ona sprawowana w formie błogosławienia chleba i wina, co czyni je świętym pokarmem⁴⁶.

Celebracja liturgiczna jest tu miejscem błogosławieństwa udzielanego we wspólnocie, będąc wyrazem wspólnotowego i międzypokoleniowego doświadczenia Boga⁴⁷. Ten eucharystyczny aspekt rekapitułuje trzy aspekty teologiczne: trynitologiczny, antropologiczny, eklezjologiczny.

TRYNITOLOGICZNY ASPEKT BŁOGOSŁAWIEŃSTWA

Najwyższym dobrem, na które wskazuje błogosławieństwo, jest Bóg – jako źródło świętości. Teologia bonawenturiańska⁴⁸ postrzega błogosławieństwo jako drogę od pocucia radości z doświadczenia dóbr pośrednich, objawiającego dobro nieskończone, do stanu szczęścia przekraczającego zaspokojenie wszelkich ludzkich pragnień. Stan szczęścia identyfikowany jako błogosławiony jest „rozkoszowaniem się najwyższym dobrem” oraz jest życiem wiecznym „w komunii z Bogiem”⁴⁹. Św. Bonawentura, komentując *Sentencje* Piotra Lombarda i klasyków starożytnej filozofii, przypominał o tym, że dzięki Bożemu objawieniu człowiek jest w stanie przezwyciężyć braki i niedoskonałości i „osiągnąć błogosławieństwo”⁵⁰. Tę konkluzję wypracował z przesłanek: antropologicznej – o obrazie i podobieństwie Bożym w człowieku, oraz trynitologicznej – o samoudzielaniu się Trójcy Przenajświętszej⁵¹. Według koncepcji bonawenturiańskiej kwestia błogosławieństwa jest aspektem ekonomii zbawczej, gdyż niejako wyrasta z teologicznej wizji człowieka i jego relacji z Boską Trójcą, która jako Najwyższe Dobro reaguje na ludzką słabość ontyczną i moralną⁵². Bonawenturiańska teologia błogosławieństwa wyraźnie podpowiada, żeby

⁴⁶ Jezus błogosławi chleb i wino, które ulegają transsubstancjacji (zob. Mt 26,26; Mk 14,22; Łk 24,29). Kielichem błogosławieństwa nazwany jest ten pobłogosławiony zgodnie z poleceniem Jezusa (1 Kor 10,16).

⁴⁷ M. Rucki, *The Significance of the Ritual in the Passover Family Liturgy in Light of the Book of Blessings* („Sefer Habbachot”), „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 72 (2019) 1, s. 65–91.

⁴⁸ Analiza dzieł św. Bonawentury – zwanego Doktorem Serafickim – pozwala stwierdzić, że zagadnienie błogosławieństwa jest jednym z kluczowych tematów teologicznych tego autora. Zob. A. Poppi, *Błogosławieństwo (beatitudo)*, tłum. D. Kasprzak, w: *Słownik bonawenturiański. Filozofia – teologia – duchowość*, red. R.H. Kośła, Kraków 2022, kol. 59.

⁴⁹ Tamże, kol. 46–48.

⁵⁰ Tamże, kol. 49.

⁵¹ Tamże, kol. 49–50.

⁵² Doktor Seraficki pogłębia wątek trynitarny, wyjaśniając, że celem błogosławieństwa jest przygotowanie umysłu ludzkiego do poznania Trójcy. Por. tamże, kol. 50.

dogmatyczne podejście do tematu błogosławieństwa podejmować w perspektywie trynitologicznej.

Według teologii posoborowej aspekt trynitologiczny jest oparty na chrystocentryzmie, w Chrystusie bowiem wyjaśnia się trynitarna natura Boskiej Istoty. Jego dynamika zaś jest powiązana z parakletyczną obecnością Ducha Świętego w stworzeniu, generującą dynamikę sakramentalną i misyjną Kościoła aktywnego „ad intra” i „ad extra”⁵³. Celem tej działalności jest doprowadzenie wszystkich do zjednoczenia z Bogiem Ojcem. Błogosławieństwo jako sakramentalium znajduje się w sferze takiej działalności Kościoła, w zakresie dotyczących uświęcenia osób, rzeczy i wydarzeń, na mocy łaski wynikającej z Misterium Paschalnego i Zmartwychwstania Jezusa⁵⁴. Trynitarny fundament Kościoła gwarantuje nadzieję zbawienia, która wskazuje na najwyższe dobro udzielane człowiekowi i światu w porządku Bożej Opatrzności, oznaczającej Boską troskę o człowieka, Jego miłość i życzliwość⁵⁵.

a) Chrystocentryzm trynitologicznego aspektu teologii błogosławieństwa

Na czele stworzenia jest usytuowany człowiek jako pośrednik między Bogiem a całym stworzeniem. W sensie teologicznym pierwszym człowiekiem – Alfa – jest Wcielony Syn Boży, będący jedynym pośrednikiem dla wszelkiej komunikacji Boga ze stworzeniem. Pozostali ludzie są pośrednikami w tym jedynym Pośredniku. Wyróżnienie człowieka wśród stworzeń wiąże się z poleceniem doglądania i uprawiania „ogrodu”, który jest symbolem wszelkich dóbr darowanych przez Boga człowiekowi⁵⁶. Biblijna zasada działania człowieka w świecie polega na ciągłym słuchaniu Boga – Stwórcy i stawaniu się świętym, tak jak Bóg jest święty (por. Kpł 19,2). Owo „słuchanie” Boga jest reakcją na błogosławieństwo, w którym Bóg zawiera dobro (wsparcie – łaskę) niezbędne do wypełnienia zadań, które Bóg Stwórca postawił przed człowiekiem. Efektem rozwoju relacji człowieka z Bogiem jest uświęcenie człowieka, to znaczy upodobnienie do Niego jako tego, który jest aksjologiczną pełnią, wyrażoną w statusie świętości – Bóg jest tym, który JEST i który jest ŚWIĘTYM. Uświęcony i święty człowiek jest chwałą Boga oraz tym, który tę chwałę rozszerza w stworzeniu.

⁵³ Według nauczania soborowego Kościół jest posłany do uświęcania świata przez dzieła misyjne i ewangelizacyjne charakteryzujące się wyraźnym chrystocentryzmem. Por. G. Weigel, *To sanctify the world. The Vital Legacy of Vatican II*, New York 2022, s. 293.

⁵⁴ *Katechizm Kościoła katolickiego*..., n. 1667, 1670.

⁵⁵ Por. J. Szczurek, *Trójjedyny*..., s. 301.

⁵⁶ Por. J.S. Kselman, *Eden*, tłum. M. Wojciechowski, w: *Encyklopedia biblijna*, red. nauk. P.J. Achtemeier, Warszawa 1999², s. 236.

W tym sensie Wcielony Syn Boży – Alfa – jest Omegą, czyli spełnieniem ontycznym całego stworzenia, które jest zaangażowane w proces uświęcenia człowieka i całego świata na miarę swojej godności jako stworzenia.

Wobec tego błogosławieństwo, jako element dynamiki uświęcenia człowieka, jest wydarzeniem chrystycznym, które z racji unii hipostatycznej angażuje całą sferę pozasakramentalną do pośredniczenia między Bogiem a człowiekiem. Chrystus jest tu Prasakramentem nadającym stworzeniu sens teologalny.

b) Parakletyczna obecność Ducha Świętego

Duch Święty zesłany do uczniów Chrystusa po zakończeniu Jego ziemskiej misji jest „innym Pocieszycielem”, tym, który przychodzi „po” Nauczycielu (por. J 14,16–17). Ten Duch Święty jest Boską Obecnością, towarzyszącą uczniom w misji nauczania i świadczenia o zbawieniu⁵⁷. Sprawia On uświęcenie przez sakramenty⁵⁸. Od Niego też zależy moc modlitwy Kościoła, nadająca sakramentaliom – a więc także błogosławieństwom – skuteczność w uzdalnianiu do współpracy z łaską, która jest udzielana w sakramentach⁵⁹.

Parakletyczna obecność Ducha Świętego jest także powiązana z tożsamością chrześcijańską, mającą wymiar trynitalny i skierowaną do osiągnięcia stanu świętości⁶⁰. Sprawia, że łaska Boża udzielana przez wszelakie pośrednictwo Kościoła porusza od wewnątrz ludzką istotę w kierunku celu zbawczego, którym jest świętość gwarantująca zjednoczenie z Bogiem Ojcem we wspólnocie świętych.

c) Patrylogiczne ukierunkowanie działalności Kościoła

Nauczanie Jezusa Chrystusa jest osnute wokół dwóch motywów: wskazywanie na Boga Ojca oraz inicjatywa królestwa Bożego. Dlatego też posłannictwo Kościoła, wynikające z natury teandrycznej, jest ukierunkowane na doprowadzenie każdego człowieka do „domu Ojca” (J 14,2) jako celu ostatecznego. W realizację tego posłannictwa są zaangażowani ludzie, którzy przez odpowiednie przygotowanie są niejako oddelegowani do organizacji

⁵⁷ K. Guzowski, *Duch dialogujący. To dialegomenon Pneuma. Zarys pneumatologii dialogalnej*, Lublin 2016, s. 59–61.

⁵⁸ Tamże, s. 233.

⁵⁹ *Katechizm Kościoła katolickiego...*, n. 1670.

⁶⁰ Por. Z. Żywica, *Biblijna terminologia „świętości” – jej zastosowanie i znaczenie*, w: *Święci: odkrywanie i promocja. Istotne zagadnienia procesu beatyfikacyjnego na etapie diecezjalnym*, red. Z.J. Kijas, B. Kochaniewicz, K. Parzych-Blakiewicz, Pelplin 2023, s. 21.

życia społecznego zgodnie z założeniami ewangelicznymi – czyli nauką Jezusa o królestwie Bożym i Bogu Ojcu.

Działania kościelne są skoncentrowane na tym, aby uwzględnić możliwość zbawienia każdego człowieka przez organizowanie przestrzeni odpowiedniej dla uświęcenia w określonych warunkach historycznych i antropologicznych⁶¹. Dlatego też poprzedza je rozeznawanie sytuacji egzystencjalnych, charakterystycznych dla środowisk duszpasterskich i misyjnych. Efektem jest wielorakość dzieł składających się na posługę kościelną, w tym praktyka błogosławienia – jako forma zbliżania dwóch rzeczywistości: duchowej i materialnej – niebiańskiej i ziemskiej.

Poniżej, w kolejnym punkcie, jest przedstawiona analiza treści trynitologicznych znajdujących się w *Fiducia supplicans*, uporządkowana według klucza hagiologicznego. Ten sposób został dobrany do naszych analiz, gdyż „świętość” jest zagadnieniem łączącym kwestie teologiczne dotyczące błogosławieństwa, a także występujące w źródłach teologicznych (biblijnych i Tradycji). Świętość jest również terminem kluczowym w interpretacji nauczania papieskiego Franciszka⁶², co należy kojarzyć też z treściami prezentowanymi w deklaracji przez dykasterię Kurii Rzymskiej, która realizuje linię nauczania Ojca Świętego. Termin „świętość” jest powiązany z błogosławieństwem jako formą Boskiego towarzyszenia człowiekowi na drodze uświęcenia, w doczesności, wśród stworzeń⁶³. Wskazuje też na etos chrześcijański oparty na kodeksie ewangelicznym zawartym w ośmiu błogosławieństwach⁶⁴.

KWESTIA TRYNITARNA BŁOGOSŁAWIEŃSTWA W *FIDUCIA SUPPLICANS*

Według dyscypliny kościelnej błogosławieństwo należy do sakramentaliów⁶⁵. W dokumencie *Fiducia supplicans*, w zupełności poświęconym

⁶¹ Por. G. Weigel, *To sanctify the world...*, s. 293.

⁶² Por. K. Parzych-Blakiewicz, *Sanctity – a Relic or Permanent Foundation? Between the Sacrum and the Profanum in Culture*, w: *Die Zukunft der Religion in säkularen Gesellschaften – The Future of Religion in Secular Societies*, ed. Ch. Machek, Sankt Ottilien 2021, s. 61–68.

⁶³ Tu błogosławieństwo jest powiązane z kwestią hagiologiczno-ekologiczną. Por. S. Kyc, *Kontekst postaw ludzkich w przepowiadaniu ekologicznym papieża Franciszka*, „Polonia Sacra” 26 (2022) 2, s. 92.

⁶⁴ Zob. Franciszek, *Adhortacja apostolska “Gaudete et exsultate”* (19.03.2018), Libreria Editrice Vaticana 2018, n. 66–94; por. K. Bieliński, „Łagodność” w Biblii i adhortacji *Gaudete et exsultate*, „Studia Redemptorystowskie” 16 (2018), s. 153–161.

⁶⁵ *Katechizm Kościoła katolickiego...*, n. 224; por. M. Kahle, *Die Sakramentalien im Allgemeinen*, „Teologia w Polsce” 18 (2024) 1, s. 35–65.

tematyce błogosławieństwa, kwestia trynitarna bezpośrednio jest dotknięta w siedemnastu punktach (na 45 tworzących cały dokument). Są to: 1, 10, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 27, 31, 33, 34, 40, 42, 43, 44, 45.

Etap analizy treści deklaracji pozwolił na podzielenie tematu na cztery wątki, ujęte w odpowiednich podpunktach. W pierwszym są zebrane informacje określające, czym jest błogosławieństwo w swej istocie. W świetle *Fiducia supplicans* można je nazwać „świętą obecnością” w aspekcie teologicznym i antropologicznym. Drugi podpunkt zbiera informacje na temat Boga Ojca, który jest przedstawiony w dokumencie, jako *Źródło owej „świętej obecności”*. Trzeci podaje informacje na temat Jezusa Chrystusa, który jawi się jako *Centrum owej „świętej obecności” w historii w ludzkiej rzeczywistości*. Czwarty podpunkt przedstawia informacje na temat Ducha Świętego, którego można określić mianem *Ożywiciela „świętej obecności” w osobie ludzkiej*.

BŁOGOSŁAWIEŃSTWO – ŚWIĘTA OBECNOŚĆ

Według *Fiducia supplicans* błogosławieństwo można nazwać „świętą obecnością”, rozumianą jako coś, co JEST (realizm) między Bogiem a człowiekiem. Takie stwierdzenie nie jest użyte w dokumencie, ale pasuje do syntetycznego ujęcia głównej myśli.

W dokumencie błogosławieństwa są ukazane w dwóch wymiarach: od Boga do stworzenia (zstępujące) i od człowieka do Boga (wstępujące). Błogosławieństwo zstępujące – od Boga – jest zesłaniem łaski – czyli obdarzeniem Boskimi dobrami w szerokim spectrum. Oznacza Boskie „patrzenie” – oblicze skierowane do człowieka. W tym ujęciu Bóg jest ukazany jako źródło wszelkich łask. Błogosławieństwo wstępujące jest zwróceniem się człowieka do Boga i sławieniem Go, świętowaniem, dziękczynieniem, radością Bożą w ludzkim sercu obdarowanym Bożymi łaskami (FS, n. 15).

Bóg Ojciec kocha każdego człowieka. Błogosławienie Boga – czyli błogosławieństwo wstępujące – daje radość błogosławienia Go – czyli wychwalania, komunikowania się z Nim oraz radość dziękowania Mu, a więc bycia obdarzonym przez Niego (FS, n. 45).

Według n. 10 deklaracji *Fiducia supplicans* błogosławieństwa są związane z pośredniczącą – między Bogiem a człowiekiem – działalnością Kościoła. Odnoszą się do upragnionego dobra, które może dać tylko Bóg. Dobrem tym są dobrodziejstwa oraz „udaremnienie w świecie władzy złego ducha”. Owocem błogosławieństwa jest pełne uwielbienie Boga i uświęcenie rzeczywistości ludzkiej. Wyrazem tego jest forma trynitarna

dołączona do błogosławieństwa. Dobro, które wierny otrzymuje w drodze błogosławieństwa, odnosi się do „rzeczy, miejsca i wydarzenia, które nie sprzeciwiają się zasadom i duchowi Ewangelii” (FS, n. 10).

BÓG OJCIEC – ŹRÓDŁO ŚWIĘTEJ OBECNOŚCI

W deklaracji Bóg Ojciec jest ukazany jako źródło świętej obecności. Można tak stwierdzić na podstawie wypowiedzi w numerze 1, gdzie jest powiedziane, że Bóg Ojciec błogosławi wierny Lud swoim Synem⁶⁶. Dar Bożego błogosławieństwa „wypływa z serca” Jezusa, a pośrednikiem tu jest Kościół (FS, n. 1).

W błogosławieństwie jest możliwość doświadczenia bliskości Boga Ojca, bez względu na jakość moralną czynów ludzkich (FS, n. 34). Błogosławieństwa udzielane przez Kościół dają grzesznikom poczucie, że są oni umiłowani przez Boga Ojca, że Bóg Ojciec „nadal pragnie ich dobra i ma nadzieję, że w końcu otworzą się na dobro” (FS, n. 27).

Człowiek proszący o błogosławieństwo wyraża zaufanie, że Bóg Ojciec udzieli mu pomocy w życiu (FS, n. 21).

JEZUS CHRYSZTUS – CENTRUM ŚWIĘTEJ OBECNOŚCI

Skąd spostrzeżenie, że *Fiducia supplicans* ukazuje Jezusa Chrystusa jako „Centrum świętej obecności”? Chrystocentryzm jest zasadą teologiczną i eklesjalną Kościoła po Soborze Watykańskim II⁶⁷. Dokumenty soborowe i papieskie pontyfikatów soborowych i posoborowych rozpoznają dylematy ludzkie i społeczne związane z kryzysem duchowym człowieczeństwa⁶⁸. Dlatego też podkreślają potrzebę wiary w Chrystusa, który mówi o swoim wsparciu udzielanym uczniom aż do skończenia świata.

Błogosławieństwo jest Boskim darem. Nowotestamentowy aspekt wskazuje na to, że najwyższym darem jest Mesjasz – Zbawiciel⁶⁹, a przez niego wszyscy i wszystko, co jest z Nim związane, jest darem Bożym.

⁶⁶ Jest to spójne z tym, że Syn Boży jest posłany przez Ojca i autoryzuje Jego obecność (J 14,9).

⁶⁷ G. Weigel, *To sanctify the world...*, s. 293.

⁶⁸ Tamże, s. 292.

⁶⁹ Starotestamentowa idea mesjańska utożsamia Mesjasza z cierpiącym sługą Jahwe i zwyciężającym śmierć przez zmartwychwstanie. W objawieniu nowotestamentalnym ten Mesjasz przynosi Dobrą Nowinę ubogim i cierpiącym, nazywając ich błogosławionymi. Por. A.J. Najda, *Jezus Mesjasz według Nowego Testamentu*, „Studia Gdańskie” 35 (2014), s. 19–20.

Dlatego On – Chrystus jest źródłem radości i wysławiania Pana – czyli błogosławieństwa „wstępującego” (FS, n. 17).

W dokumencie watykańskim Jezus jest ukazany jako centrum błogosławieństwa „wstępującego” i „zstępującego”. Wznosi je do Ojca i „upowszechnia tę praktykę”. Błogosławienie jest powszechną praktyką w relacjach Jezusa z ludźmi (Ewangelia mówi zwłaszcza o uczniach i dzieciach)⁷⁰ (FS, n. 18).

Jezus Chrystus, swoją modlitwą i cierpieniem nadał błogosławieństwom Kościoła szczególną skuteczność. Dlatego błogosławieństwa udzielane w Kościele prowadzą do Chrystusa (FS, n. 42).

Jezus jest „miejszem” zstępowania błogosławieństwa od Boga do Kościoła, z przeznaczeniem dla ludzi. Jest „miłosiernym uściskiem Boga” (FS, n. 19).

W błogosławieństwie jest zaproszenie do zbliżenia się do miłości Chrystusa – Boskiej miłości i pokoju, jako najważniejszych dóbr, jakich człowiek potrzebuje (FS, n. 44). Miłość Odkupiciela jest nieskończona – bez granic, przekracza ludzkie grzechy. Człowiek wierzący, prosząc o błogosławieństwo, ma to przekonanie (por. FS, n. 22). W pragnieniu ratunku od Boga, które daje błogosławieństwo, „jaśniej piękno zbawczej miłości Boga objawionej w Jezusie Chrystusie umarłym i zmartwychwstałym”. Jezus Chrystus jest tu centrum udostępniającym człowiekowi przez błogosławieństwo zasoby Boskiej miłości (FS, n. 43).

DUCH ŚWIĘTY – OŻYWICIEL ŚWIĘTEJ OBECNOŚCI

Porządkując dane trynitologiczne w *Fiducia supplicans* według klucza hagiologicznego, widzimy Ducha Świętego jako Ożywiciela świętej obecności.

W błogosławieństwach jest wzywany Duch Święty po to, „aby wartości Ewangelii mogły być przeżywane z większą wiernością” (FS, n. 40). Udziela On pomocy, będącej „łaską aktualną”, która wspomaga w dojrzewaniu chrześcijańskim, wzrastaniu w wierności Ewangelii, uwalnianiu się od niedoskonałości i słabości oraz rozwijaniu się w wymiarze Bożej miłości (FS, n. 31).

Duch Święty zasiewa w człowieku możliwość zjednoczenia się z Bogiem. Więż ta wymaga jednak stałego pielęgnowania. Błogosławieństwo

⁷⁰ Starotestamentowy sens błogosławienia jest widoczny w postępowaniu Jezusa, który błogosławi dzieci (zob. Mt 19,13; Mk 10,16) oraz uczniów (Łk 24,50–51) dla wzmocnienia w nawróceniu (Dz 3,26).

daje ludziom wsparcie w tym względzie przez to, że powoduje wzrost zaufania do Boga, zbliża do Niego przez modlitwę, w słowach prośby ukierunkowuje osobę ludzką na Boga (FS, n. 33).

PODSUMOWANIE

Źródła teologiczne w odniesieniu do kwestii błogosławieństwa wskazują na Boga jako najwyższe dobro udzielane człowiekowi. W *Fiducia supplicans* z błogosławieństwem także jest powiązane Boskie dobro, którego pragną ludzie nawet oddaleni od Niego przez życie w grzechu.

Ponadto dokument watykański przyjmuje strukturę dynamiczną błogosławieństwa – podobną do tej, jaka wynika ze źródeł biblijnych – wskazując na „zstępujący” i „wstępujący” wymiar błogosławieństwa. Jest to ujęcie dialogiczne, w którym Bóg prezentuje swoją obecność oraz pobudza łaską do tego, aby człowiek również przyjął wobec Boga analogiczną postawę. Odpowiedź na Bożą obecność wymaga od człowieka także świadomej obecności wobec Świętego, co oznacza warunkową skuteczność błogosławieństwa, uzależnioną od pragnienia świętości i wysiłku nawrócenia do Boga.

Według *Fiducia supplicans* błogosławieństwa są świętą obecnością Boga wobec człowieka i człowieka wobec Boga. W tej obecności odbywa się dynamika – dialog, w którym człowiek zostaje obdarzony Boskim spojrzeniem. Tylko Bóg jest święty, a więc wszelkie udzielane przez Niego dobro ma właściwość uświęcającą. Jeśli zatem Boży dar jest przyjęty, osoba ludzka otrzymuje wsparcie, dzięki któremu może niejako przemówić do Boga – przejawem tego jest radość i dziękczynienie Bogu, wyrażające się w błogosławieniu Boga. Stąd błogosławieństwo należy uznać za formę obecności Boga jako Świętego i jako uświęcającego oraz formę obecności przed Bogiem człowieka, który prosi o Boski dar i pragnie uświęcenia. Obecność człowieka przed Bogiem jest jednoznaczna z postawą nawrócenia i pragnieniem pozostania wiernym Bogu i Jego prawu.

Konkludując, należy stwierdzić, że z *Fiducia supplicans* można wyczytać następujące treści trynitologiczne, odniesione do kwestii błogosławieństwa:

- Bóg Ojciec jest źródłem Świętej Obecności – gdyż od Niego pochodzi Dobro Najwyższe;

- Jezus Chrystus jest Centrum Świętej Obecności, gdyż w Nim i przez Niego człowiek może wejść w dynamikę miłości z Bogiem, będącej *de facto* uświęcaniem człowieka;

– Duch Święty jest Ożywicielem Świętej Obecności – to znaczy Tym, który sprawia, że osoba ludzka w swoim wnętrzu zostaje poruszona do tego, aby przyjąć Boski Dar i przyswoić Go, tak aby następowała zbawcza przemiana osoby ludzkiej – czyli uświęcenie – uwidoczniła w czynach.

BIBLIOGRAFIA

- Artus O., *Księga Liczb*, tłum. A. Kuryś, w: *Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. nauk. wyd. oryg. W.R. Farmer i in., red. nauk. wyd. pol. W. Chrostowski i in., Warszawa 2001², s. 386–397.
- Bieliński K., „*Lagodność*” w *Biblii i adhortacji Gaudete et exsultate*, „*Studia Redemptorystowskie*” 16 (2018), s. 147–164.
- Błogosławieństwo*, tłum. T. Gołowski, w: *Encyklopedia Kościoła*, t. 1: A–K, oprac. F.L. Cross, oprac. wyd. trzeciego E.A. Livingstone, Warszawa 2004, s. 278.
- Bochyński I., *Relacje między Bogiem a człowiekiem w obrzędzie błogosławieństwa nowego źródła chrzcielnego. Aspekt trynitalny i antropologiczny*, „*Łódzkie Studia Teologiczne*” 1 (2001), s. 185–207.
- Clifford R.J., Murphy R.E., *Księga Rodzaju*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. nauk. wyd. oryg. R.E. Brown, J.A. Fitzmyer, R.E. Murphy, red. nauk. wyd. pol. W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 11–71.
- Dearman J.A., *Syjon*, przekł. M. Bogusławska, w: *Encyklopedia biblijna*, red. nauk. P.J. Achtemeier, Warszawa 1999², s. 1155–1156.
- Dykasteria Nauki Wiary, *Deklaracja „Fiducia supplicans” o duszpasterskim znaczeniu błogosławieństw* (18.12.2023), https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_dcf_doc_20231218_fiducia-supplicans_pl.html [dostęp: 18.12.2023].
- Franciszek, *Adhortacja apostolska „Gaudete et exsultate”* (19.03.2018), Libreria Editrice Vaticana 2018.
- Guzowski K., *Duch dialogujący. To dialegomenon Pneuma. Zarys pneumatologii dialogalnej*, Lublin 2016.
- Kahle M., *Die Sakramentalien im Allgemeinen*, „*Teologia w Polsce*” 18 (2024) 1, s. 35–65.
- Katechizm Kościoła katolickiego* (1992), Poznań 1994, n. 1716, 1719.
- Kselman J.S., *Eden*, przekł. M. Wojciechowski, w: *Encyklopedia biblijna*, red. nauk. P.J. Achtemeier, Warszawa 1999², s. 236.
- Kyc S., *Kontekst postaw ludzkich w przepowiadaniu ekologicznym papieża Franciszka*, „*Polonia Sacra*” 26 (2022) 2, s. 77–100.
- Lemański J., *Człowiek jako mężczyzna i kobieta. Fundamenty antropologii biblijnej, ich źródła i konsekwencje*, „*Verbum Vitae*” 39 (2021) 1, s. 97–118.

- Mielniczuk K., *Starotestamentalne źródła Eucharystii*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 26 (2018) 2, s. 41–60.
- Mielnik K., *God as a source of the power of blessing. The biblical bases and meaning in priesthood's ministry*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 16 (2017) 3, s. 19–35.
- Migut B., *Liturgiczna perspektywa teologii*, „Roczniki Teologiczne” 8 (2018), s. 91–105.
- Najda A.J., *Początki ekologii w Biblii*, „Studia Ecologiae et Bioethicae” 1 (2004), s. 143–150.
- Najda A.J., *Jezus Mesjasz według Nowego Testamentu*, „Studia Gdańskie” 35 (2014), s. 15–26.
- Napora K., *Abraham – Apostoł z Księgi Rodzaju*, „Symposium” 2 (2019), s. 131–144.
- Nowak J., *Biblijne i pastoralne ujęcie świętości*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” 20 (2013), s. 189–201.
- Parzych-Blakiewicz K., *Sanctity – a Relic or Permanent Foundation? Between the Sacrum and the Profanum in Culture*, w: *Die Zukunft der Religion in säkularen Gesellschaften – The Future of Religion in Secular Societies*, ed. Ch. Machek, Sankt Ottilien 2021, s. 61–68.
- Poleszak L., *Doświadczenie cierpienia jako próba nadziei i ufności do Boga*, „Roczniki Teologiczne” 67 (2020) 5, s. 63–74.
- Poppi A., *Błogosławieństwo (beatitudo)*, tłum. D. Kasprzak, w: *Słownik bonawenturiański. Filozofia – teologia – duchowość*, red. R.H. Kośła, Kraków 2022, kol. 45–62.
- Rucki M., *The Significance of the Ritual in the Passover Family Liturgy in Light of the Book of Blessings („Sefer Habrachot”)*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 72 (2019) 1, s. 65–91.
- Siemieniec T., *Obietnice Ducha dla „martwych” w świetle Ap 14,13*, „Verbum Vitae” 37 (2020), s. 129–143.
- Szczurek J., *Trójjedyny. Traktat o Bogu w Trójcy Świętej Jedynym*, Kraków 2003.
- Van Slyke D.G., *Toward a Theology of Blessings: Agents and Recipients of Benedictions*, „Antiphon” 15 (2011) 1, s. 47–60.
- Weigel G., *To sanctify the world. The Vital Legacy of Vatican II*, New York 2022.
- Witczyk H., *Błogosławieństwo wiary. Od posłuszeństwa Abrahama do wiary Piotra i Kościoła*, Kielce 2015.
- Woźniak A., *„Serce” a wiara człowieka. Funkcje religijno-moralne człowieka przypisywane ludzkiemu sercu w „Księdze Psalmów”*, „Studia Elbląskie” 22 (2021), s. 477–498.
- Żądło A., *Elementy kultyczne judaizmu w liturgii chrześcijan. Zagadnienia wybrane*, „Liturgia Sacra” 23 (2017) 1, s. 49–72.
- Żywica Z., *Biblijna terminologia „świętości” – jej zastosowanie i znaczenie*, w: *Święci: odkrywanie i promocja. Istotne zagadnienia procesu beatyfikacyjnego na etapie diecezjalnym*, red. Z.J. Kijas, B. Kochaniewicz, K. Parzych-Blakiewicz, Pelplin 2023, s. 11–22.